

סופה להתקיים – עיון בשאלת המחלוקת

א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן-יִצְחָק בֶּן-קֵהֶת בֶּן-לוֹי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן ב. וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאַתָּים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אַנְשֵׁי-שָׁם ג. וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קֵהֶל ה' ד. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו [...]]

יב. וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה יג. הַמַּעֲט כִּי הִעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ לְהִמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי-תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם-הַשְּׁתַרְרַר יד. אֵף לֹא אֶל-אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ הֵבִיאָתָנוּ וְתַתֶּן-לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה טו. וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד [...]]

לא. וַיְהִי כִכְלַתּוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם לב. וַתִּפְתַּח הָאֶרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתַּבְלַע אֹתָם וְאֶת-בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל-הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל-הָרְכוּשׁ לג. וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֵּהֶל לד. וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבֹתֵיהֶם נָסּוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ פֶן-תִּבְלַעֵנוּ הָאֶרֶץ לה. וְאִשׁ יֵצֵאָה מֵאֵת ה' וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמְאַתָּים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטָרֶת. (במדבר פרק טז)

1. בא וראה כמה קשה המחלוקת - שכל העוזר במחלוקת הקב"ה מאבד את זכרו, שנאמר "אש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש" (תנחומא [בובר], קורח, ו)
2. אמר ריש לקיש: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב: כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר 'ולא יהיה קקרח וכעדתו' (בבלי, סנהדרין קי ע"א)
3. המנאצים בסתר, והמחרפים בגלוי, והמבזים ברבים, ובעלי המחלוקת עתידים להיות כקורח וכעדתו שנאמר "ותכס עליהם הארץ" (אבות דרבי נתן, נוסחא ב, לה)
4. וכן היה ר' אלעזר הקפר אומר: אהבו את השלום ושנאו את המחלוקת... גדול השלום ושנואה המחלוקת. כיצד? עיר שיש בה מחלוקת סופה להיחרב, ואמרו חכמים: מחלוקת בעיר – שפיכות דמים; בית הכנסת שיש בה מחלוקת סופה להיחרב; בית שיש בו מחלוקת סופו להיחרב, ואמרו חכמים: מחלוקת בבית – זימה בבית; שני בתי דינין והם בעיר אחת, וביניהם מחלוקת, סופן למות, ואמרו חכמים: מחלוקת בבית דין – חורבן העולם (מסכת דרך ארץ, ז)
5. למה אין כתיב בשני 'כי טוב'? ... רבי חנינא אומר: שבו נבראת מחלוקת, שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. א"ר טביומי: אם מחלוקת שהיא לתקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב', מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה (בראשית רבה ד, ו)

6. אלו ואלו דברי אלוהים חיים והלכה כבית הלל (בבלי, עירובין יג ע"ב)

7. כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה, כך אין דעתן דומה זה לזה (ירושלמי, ברכות ט, א)

8. אילו ניתנה התורה חתוכה - לא הייתה לרגל עמידה. מה טעם? [...]]
אמר לפניו: רבונו של עולם, הודיעני היאך היא ההלכה! אמר לו: 'אחרי רבים להטות' – רבו המזכין זכו, רבו המחייבין חייבו. כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור" (ירושלמי, סנהדרין פ"ד ה"ב)

9. ואף הוא פתח ודרש: 'דְּבָרֵי חֲכָמִים כְּדָרְבָנוֹת וּכְמִשְׁמְרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מְרֻעָה אֶחָד' (קהלת יב, יא)...
'בעלי אסופות' - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות ועוסקין בתורה:
הללו מטמאין והללו מטהרין / הללו אוסרין והללו מתירין / הללו פוסלין והללו מכשירין
שמה יאמר אדם, היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר: 'כולם נתנו מרועה אחד' - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא... אף אתה - עשה אזניך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע -
את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים / את דברי אוסרין ואת דברי מתירין / את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין
(בבלי, חגיגה ג ע"ב)

10. כל מחלוקת שהיא לשם שמים - סופה להתקיים, ושאונה לשם שמים - אין סופה להתקיים.
איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאונה לשם שמים - זו מחלוקת קרח וכל עדתו (אבות ה, יז).

11. תנו רבנן: 'כשהנשיא נכנס, כל העם עומדים... כשאב בית דין נכנס, עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן... כשחכם נכנס, אחד עומד ואחד יושב...!
אמר ר' יוחנן: בימי רשב"ג נשנית משנה זו. רשב"ג נשיא, ר' מאיר חכם ר' נתן אב בית דין.
כאשר היה נכנס רשב"ג היו עומדים כל העולם מפניו. כאשר היו נכנסים ר' מאיר ור' נתן, היו עומדים כל העולם מפניהם. אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא צריך לעשות היכר בין שלי לשלהם? תיקן משנה זו.
אותו היום לא היו ר' מאיר ור' נתן שם. למחרת כאשר באו, ראו שלא עמדו מפניהם כפי שהיו רגילים.
אמרו: מה זה? אמרו להם: כך תיקן רשב"ג.
אמר לו ר' מאיר לר' נתן: אני חכם ואתה אב בית דין, נתקין דבר לנו.
אמר לו ר' נתן: מה נעשה?
- נאמר לו: שנה לנו עוקצין, שאין לו. וכיוון שלא למד, נאמר לו: 'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו' - למי נאה למלל גבורות ה'? מי שיכול להשמיע כל תהלתו.
ונעבירהו ותהיה אתה נשיא ואני אב בית דין...
(בבלי הוריות יג ע"ב)

12. יום אחד היו חלוקים בבית המדרש: הסיף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר - מאימתי מקבלין טומאה? משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר מלאכתן? ר' יוחנן אומר: משיצרפם בכבשן, וריש לקיש אומר: משיצחצחן במים.
אמר לו ר' יוחנן: ליסטים, בלסטיותו יודע.
אמר לו: ומה הועלת לי? שם "רבי" קראו לי וכאן "רבי" קוראים לי.
אמר לו: שקרבתי אותך תחת כנפי השכינה.
חלשה דעתו של ר' יוחנן, חלש ריש לקיש.
[...] מת ר' שמעון בן לקיש והיה מצטער ר' יוחנן אחריו ביותר.
אמרו חכמים: מי ילך וישב את דעתו? אמרו: ילך ר' אלעזר בן פדת, שמחודדות הלכותיו. הלך וישב לפניו.
כל דבר שהיה אומר ר' יוחנן היה אומר לו ר' אלעזר: הרי שנויה ברייתא שמסייעת לך.
אמר לו ר' יוחנן: וכי אתה כבן לקיש?! בן לקיש, כאשר הייתי אומר דבר היה מקשה לי עשרים וארבע קושיות והייתי מתרץ לו עשרים וארבעה תירוצים, ומתוך כך הייתה ההלכה מתרווחת, ואתה אומר לי שנויה ברייתא המסייעת לך?! וכי אינני יודע שיפה אמרתי?
היה הולך וקורע את בגדיו ובוכה ואומר: היכן אתה בן לקיש, היכן אתה בן לקיש?
והיה צועק כך עד שניטלה דעתו ממנו. בקשו חכמים רחמים עליו ונחה נפשו. (בבלי, בבא מציעא פד)

13. א"ר אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה - הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו.
יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן והלכה כב"ה.
וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים - מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי ב"ש ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן (בבלי, עירובין יג ע"ב)

14. אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין - לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטמאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין - לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו (בבלי יבמות יג ע"ב)

15. אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר 'אֶת וְהַבְּסוּפָה' - אל תקרי 'בסופה' אלא בסופה (בבלי, קידושין ל ע"ב)